

תיק מטפל: חשיבה מקצועית * (Professional Reasoning) בריפוי בעיסוק (מתע"מ מחודש, 2016)

הגדרה: חשיבה מקצועית היא תהליך עיבוד המשמש מרפאים בעיסוק לצורך הבנה, ניתוח, תכנון ויישום התערבות. תהליך זה מלווה בהעלאת שאלות תמידי בכל אחד משלבי העשייה המקצועית, מוביל לעבודה שיטתית ומעמיקה ומאפשר להבהיר למרפאים בעיסוק, ללקוחות ולעמיתים את השיקולים המקצועיים בבחירת ההתערבות. מרפאים בעיסוק משתמשים בתהליך חשיבה מקצועית כדי לבחור כלי הערכה, להגדיר מטרות, גישה/ות להתערבות ואמצעים ופעילויות טיפוליות. חשיבה מקצועית מאפשרת למרפאים בעיסוק לזהות את הצרכים של האדם, את מרכיבי האדם הרלוונטיים וכן את המשמעות של העיסוקים בעבורו. (מתע"מ מחודש, 2016 ; OTPF, 2014)

* בספרות המקצועית מושג זה מופיע גם כחשיבה קלינית/ טיפולית (Therapeutic /Clinical reasoning)

להלן סוגי החשיבה המקצועית:

- ❖ **חשיבה מדעית (Scientific reasoning)** היא קבלת החלטות המבוססת על ידע תיאורטי ומדעי וראיות מחקריות (practice based-Evidence). חשיבה זו יכולה לכלול חשיבה אבחנתית (Diagnostic reasoning) המתמקדת בניתוח המאפיינים הקליניים וחשיבה פרוצדורלית (Procedural reasoning) המתייחסת למצבים שבהם המרפאים בעיסוק בוחנים את הדרך ואת האמצעים המתאימים.
- ❖ **חשיבה נרטיבית (Narrative reasoning)** מבוססת על הסיפור האישי חוויתי של האדם וסביבתו תוך התייחסות לעבר, להווה ולעתיד הצפוי לו.
- ❖ **חשיבה פרגמטית (Pragmatic reasoning)** מאפשרת להתאים או לשנות את תהליך הטיפול/התערבות בהתאם לגורמים שונים כגון משאבים כספיים, סביבה פיזית, זמינות אביזרי טיפול, כישורים מקצועיים ומצבו האישי של המטפל.
- ❖ **חשיבה אתית (Ethical reasoning)** מאפשרת למרפאים בעיסוק לנתח דילמות אתיות שעולות במהלך ההתערבות ולבחור דרכים שונות להתמודדות עמן.
- ❖ **חשיבה אינטראקטיבית (Interactive reasoning)** המכוונת לבניית יחסים בין אישיים ומאפשרת עבודה משותפת לזיהוי בעיות ופתרוןן.
- ❖ **חשיבה תלוית מצב (Conditional reasoning)** המשלבת בין כל סוגי החשיבה הקלינית על מנת לאפשר למרפאים בעיסוק להגיב בגמישות למצבים משתנים תוך התייחסות לאפשרויות הצפויות לאדם.

יישום חשיבה מקצועית בתהליך הטיפול של מרפא בעיסוק בתלמיד במערכת החינוך

חשיבה אינטראקטיבית	חשיבה אתית	חשיבה פרגמטית	חשיבה נרטיבית	חשיבה מדעית	שלב בתהליך ההתערבות/ סוג החשיבה
<p>חשיבה בהקשר עבודת צוות רב מקצועית</p> <p>בניית נהלי עבודה וחלוקת תפקידים, לגבי תכנון ההתערבות ויישומה במהלך השנה</p>	<p>הפעלת שיקול דעת בתכנון ההתערבות, לשמירה על ערכים של כבוד האדם, שוויון ומניעת אפליה</p> <p>שמירה על סודיות, רפואית ופרטיות, מידת ההכשרה של המטפל לסוג ההתערבות ולמטרותיה</p> <p>הימנעות מגרימת נזק</p>	<p>הפעלת שיקול דעת בהתייחסות למרכיבים של משאבי זמן העומדים לרשות המרפא בעיסוק, ציוד, מרחב ההתערבות (בטיחות, אינטימיות, מותאם חושית)</p> <p>מערכת השעות של התלמיד</p>	<p>ברור עמדות ותפיסות של התלמיד, משפחתו וגורמים משמעותיים בקהילה לגבי הקושי (מחלה, מגבלה בתפקוד)</p> <p>עריכת ראיונות לתלמיד ולמשפחתו</p> <p>ברור עמדות כלפי שינוי וטיפול</p>	<p>שאלת שאלות בנושאים הקשורים לאבחנה וטיפולים שניתנו בעבר.</p> <p>איסוף מידע מהתיק האישי, תיק רפואי, ביצוע תצפיות בסביבות תפקוד שונות</p> <p>העברת אבחונים סטנדרטיים.</p>	<p>איסוף נתונים ובניית פרופיל עיסוקי</p>
	<p>הפעלת שיקול דעת בתהליך הערכה מכבד המבוסס על ערכים אתיים מקצועיים</p>	<p>התאמה של כלי הערכה למשאבים במסגרת</p>	<p>עריכת ראיון, שיח ופגישה אישית עם התלמיד ומשפחתו</p>	<p>בחירת כלי הערכה ואבחון הרלוונטיים לאבחנה ולקשיים, מותאם לגיל התלמיד ולמטרות ההערכה</p>	<p>בחירת כלי הערכה</p>
<p>הגדרת מטרות בשיתוף צוות רב מקצועי בהתאמה לתכנית אישית של התלמיד</p>	<p>ניסוח מטרות בהתאם לקוד האתי של הריפוי בעיסוק.</p>	<p>הגדרת מטרות מדידות ותפקודיות</p>	<p>ברור לגבי העדפות התלמיד ומשפחתו והעדפות גורמים שונים בקהילה</p>	<p>דירוג רמת התפקוד של הילד ומידת התמיכה הנדרשת</p>	<p>הגדרת מטרות ויעדים</p>

חשיבה אינטרקטיבית	חשיבה אתית	חשיבה פרגמטית	חשיבה נרטיבית	חשיבה מדעית	שלב בתהליך ההתערבות/ סוג החשיבה
שיתוף הצוות הרב מקצועי בבחירת המודל וסוג הטיפול	בחירת המודל מבוססת על ידע של המרפא בעיסוק והכשרתו, ויישומו עומד בקריטריונים אתיים	מודל ההתערבות מבוסס על משאבים	התאמה של המודל לנרטיב של המטופל	התערבות בהתאם למידע שנאסף ולמטרות שהוגדרו (לדוגמא, מעקב/ הדרכה ברמת תדירות)	בחירת מודל התערבות (ישיר / ניטור / היועצות) סוג ההתערבות (יחידני, קבוצתי, הכיתה כקבוצה) וגישת הטיפול
תיאום סביבת הטיפול עם אנשי צוות בהסכמה משותפת	בחירה של סביבה המכבדת מתן טיפול	בחירה של סביבת טיפול בהתאם לזמינות ולנגישות חדרים	בחירה של סביבה המאפשרת ביטוי לצרכי התלמיד ומטרות הטיפול	בחירה של סביבת טיפול הולמת את צרכי התלמיד, אבחנתו ומטרות הטיפול	בחירה של סביבת טיפול
בחירת דרכים לדיווח לצוות בהתאמה לנהלי המוסד החינוכי	תיעוד ודיווח תוך שמירה על קריטריונים אתיים הקפדה על ניסוח מקצועי ובהיר לתלמיד ולמשפחתו	הגדרת דרכים לדיווח בהתאם לנהלי המוסד החינוכי הקפדה על ניסוח מקצועי ובהיר לתלמיד ולמשפחתו	שיתוף התלמיד והוריו בתהליך בחירת דרכים לדיווח הקפדה על ניסוח מקצועי ובהיר לתלמיד ולמשפחתו	תיעוד קבוע של מהלך הטיפול בחירת דרכים לדיווח הקפדה על ניסוח מקצועי ובהיר לתלמיד ולמשפחתו	תיעוד ודיווח
העברת מידע לצוות על תוצאות התערבות תוך הקפדה על כללי אתיקה של פרטיות התלמיד ומשפחתו	תהליך הערכה ואיסוף ראיות ליעילות הטיפול מבוסס על קריטריונים אתיים תוך הקפדה על פרטיות התלמיד ושיתופו בממצאים	שימוש בכלי הערכה זמינים ונגישים	הערכת התהליך הטיפולי ותוצאותיו על פי תפיסת התלמיד ומשפחתו וגורמים משמעותיים בקהילה	מידת התוצאות לקראת הערכה מעצבת ובסיום הטיפול איסוף ראיות אודות יעילות ההתערבות	מדידה של תוצאות התערבות

דוגמאות לשאלות בתהליך החשיבה הקלינית

חשיבה מדעית

- האם מובטחת הטבה למטופל/ הימנעות מגרימת נזק?
- האם השותפים הנדרשים ליעילות ההתערבות זמינים? (סייעת, מורה, גננת, הורים, איש צוות טיפולי אחר)
- כיצד לבנות מערכת אישית מותאמת ויעילה לצרכים הלימודיים והטיפולים במקביל?
- באיזה אופן ניתנת הדרכה למרפא בעיסוק במוסד החינוכי?

- מהי האבחנה?
- מה ידוע על האבחנה בספרות? מה הפרוגנוזה? אילו קשיי תפקוד צפויים?
- באילו כלי הערכה ואבחונים כדאי להשתמש?
- איזו גישת התערבות הוכחה כיעילה בספרות?

חשיבה אתית

- האם מתקיימת שמירה על כללי סודיות רפואית ופרטיות?
- האם ההתערבות עולה בקנה אחד עם שמירה על ערכי כבוד האדם, השוויון ומניעת אפליה?
- האם המרפא בעיסוק הוכשר במידה מספקת לבצע את ההתערבות?

חשיבה נרטיבית

- איך נתפס הקושי/ המחלה/ המגבלה בתפקוד בעיני התלמיד, משפחתו והגורמים בקהילה?
- איך נתפס הקושי בעיני צוות בית הספר וקבוצת השווים?
- מהן העמדות של התלמיד ומשפחתו כלפי שינוי?
- ההיסטוריה הטיפולית על פי תפיסת המשפחה והילד, מה הצליח ומה לא?

חשיבה אינטראקטיבית

- מי השותפים שלי להתערבות?
- איזה מידע להעביר לצוות רב מקצועי? מה הנושאים שעלי להיוועץ בהם?
- באיזה אמצעים ודרכים יש להעביר מידע על מהלך ההתערבות ותוצאותיה?

חשיבה פרגמטית

- מהי מידת ההתאמה של הטיפול לנהלים הקיימים במוסד החינוכי?
- מהם משאבי זמן העומדים לרשות המרפא בעיסוק? איזה ציוד הכרחי לבצוע התהליך והאם הוא זמין?
- האם ישנו מרחב מספק ליישום ההתערבות?
- האם המרחב מתאים ליישום ההתערבות באופן בטיחותי/ אינטימי?